

Krajowa Rada Sądownictwa

KWARTALNIK

KRZYSZTOF SOBCZAK

Krajowa Rada Sądownictwa właściwie broni niezależności sądów – nieprzemyślane zmiany mogą to zepsuć – sprawozdanie z debaty

MARCIN MATCZAK

O rozbieżności pomiędzy sędziowskim i powszechnym rozumieniem sprawiedliwości oraz sposobach jej usuwania

ANDRZEJ FRISZKE

Przy Okrągłym Stole. O Polskę – demokratyczne państwo prawa

Jerzy Jachnik, Janusz Sanocki

Jakich sądów potrzebują Polacy? Wymiar sprawiedliwości w ocenie organizacji społecznych skupiających pokrzywdzonych przez państwo¹

1. Wstęp

Artykuł ma na celu przedstawienie postulatów naprawy polskiego wymiaru sprawiedliwości wypracowanych w środowisku osób poszkodowanych przez polskie sądy i prokuraturę, a także przedstawienie w zarysie krótkiej historii tego społecznego, całkowicie otwartego ruchu obywatelskiego, po to przede wszystkim, żeby pokazać społeczne warunki, w których zrodziły się prezentowane propozycje, ale także, by zachęcić decydentów, polityków, prawników – wszystkich od których będzie zależeć kształt ustrojowy „trzeciej władzy” w Polsce – do wyjścia do społeczeństwa z debatą na temat kształtu sądownictwa. Wszak trudno wyobrazić sobie wprowadzenie trwałych i akceptowanych rozwiązań ustrojowych, bez udziału obywateli, którzy w debacie o kształcie własnego państwa mają prawo brać udział jako pełnoprawni jej uczestnicy, a nie tylko jako odbiorcy takiej czy innej propagandy.

Autorzy postawili wręcz tezę, że obecna atmosfera konfliktu społecznego, protestów ulicznych i politycznego sporu wokół „reformy wymiaru sprawiedliwości” zaproponowanej przez rząd wynika wprost ze sposobu, w jakim propozycje te zostały Polakom przedstawione

– z całkowitym pominięciem zdania obywateli. W ten sposób Lud z suwerena został sprowadzony do roli „wielkiego niemowy”, co nie tylko jest niepokojącym świadectwem pewnego wyobcowania klasy politycznej, ale także z góry wyklucza opracowanie stabilnych i akceptowanych rozwiązań. Jesteśmy zdania, że w debacie o reformie wymiaru sprawiedliwości absolutnie konieczny jest podmiotowy udział szerokich kręgów społecznych, w tym osób poszkodowanych przez sądy i prokuraturę.

Środowiska osób poszkodowanych przez wymiar sprawiedliwości mają bowiem do przedstawienia nie tylko listę krzywd, lecz także w ramach swoich działań opracowały wiele propozycji zmian ustrojowych, łącznie z propozycją nowej ustawy o ustroju sądów powszechnych.

Przedstawienie tych propozycji jest celem niniejszego artykułu.

2. Obywatele przeciw bezprawiu sądów i prokuratur

W 1990 r. po Okrągłym Stole mieliśmy nadzieję, że będziemy żyć w sprawiedliwym państwie. Ufaliśmy, że – przekazując władzę sądowniczą sędziom – nie doczekamy czasów, w których wymiar sprawiedliwości przekształci się w wymiar bezprawia i bezkarności. Niestety w ciągu 27 lat w sądownictwie działo się coraz gorzej. Wpływ na ten stan rzeczy miała także władza ustawodawcza

¹ Tekst powstał na zamówienie Redakcji. Ukazuje spojrzenie na problem reformy sądownictwa z perspektywy ruchów i organizacji społecznych postulujących zmiany w obrębie władzy sądowniczej.

przez uchwalanie niechlujnych ustaw, a potem ciągle ich nowelizacje.

Uchwalona 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej² w art. 4 stanowi, że władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu i to Naród sprawuje ją przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio. Z kolei art. 182 Konstytucji RP gwarantuje udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

W praktyce jednak, jaka wytworzyła się na podstawie przepisów rozdziału VIII Konstytucji RP i ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych³ system zapewnia władzy sądowniczej całkowitą autonomię od jakiegokolwiek kontroli zewnętrznej. Sędziowie sami siebie wybierają, sami kontrolują i sami awansują.

Sytuacja taka musiała wcześniej czy później doprowadzić do zapaści i konfliktów. Regułą bowiem jest, że każda niekontrolowana władza z czasem się zdegeneruje. Tak też stało się w Polsce z władzą sądowniczą.

Najsprawniej i najbardziej obiektywnie sądy działały – naszym zdaniem – w latach 1990–1995, natomiast pogorszenie jakości orzeczniczej następuje nieprzerwanie od 1997 r. Samozadowolenie środowiska sędziowskiego i wypływająca zeń arogancja znajduje potwierdzenie w słynnej wypowiedzi sędzi Ireny Kamińskiej, że sędziowie są specjalną, „zupełnie nadzwyczajną kastą ludzi”.

Od 2004 r. w Polsce zaczynają masowo powstawać autentyczne organizacje pozarządowe: w Bielsku-Białej, Nysie, Lublinie, Rzeszowie, Warszawie, Krakowie i innych miastach, sprzeciwiające się bezprawiu policji, prokuratury i sądów. W latach 2012–2015 w całym kraju odbyły się ogólnopolskie konferencje i spotkania stowarzyszeń skupiających osoby poszkodowane przez wymiar

sprawiedliwości⁴. W 2012 r. na I zjazd osób pokrzywdzonych przez sądy przyjechało do Pałacu Kultury 3000 osób – choć zjazd odbywał się w dniu roboczym.

W marcu 2013 r. w Gdańsku odbyło się ogólnopolskie spotkanie pn. „Platforma Oburzonych”. Organizatorami byli Paweł Kukiz, Jerzy Jachnik, Janusz Sanocki i Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, reprezentowany przez przewodniczącą-cego Piotra Dudę.

W różnych stacjach telewizyjnych emitowane są programy interwencyjne, dokumentujące patologiczne zjawiska w polskim wymiarze sprawiedliwości: „Sprawa dla re-portera”, „Interwencja”, „Państwo w państwie”, „Uwaga”, „Superwizjer”, „Studio Polska”, obrazujące tysiące krzywd ludzkich, których sprawcami byli prokuratorzy i sędziowie.

Także autorzy artykułu – Jerzy Jachnik i Janusz Sanocki, których prawie 20-letnia walka z bezprawiem doprowadziła aż do Sejmu RP – tworzyli organizacje społeczne skupiające pokrzywdzonych przez sądy. Dzisiaj, będąc w Sejmie i wyrażając opinie środowiska osób poszkodowanych, chcemy radykalnie zmienić wymiar sprawiedliwości i instytucje obrony i ochrony praw obywatelskich. Nie akceptujemy jednak budowy wymiaru sprawiedliwości podległego partiom politycznym. Chcemy wymiaru sprawiedliwości dla

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze sprost. i zm.).

³ Ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2062 ze zm.).

⁴ Kongres Protestu w Warszawie – 2.04.2012 r., <http://jow.pl/kongres-protestu-obywateli-w-warszawie/>; Konferencja w Stalowej Woli, kwiecień 2012 r., <https://niepokonani2012.wordpress.com/2012/05/03/stalowa-wola-ii-spotkanie--grupy-inicjatywnej-niepokonani/>; Ogólnopolska konferencja „Platforma Oburzonych”, Gdańsk 16.03.2013 r., <http://www.stefczyk.info/wiadomosci/polska/spotkanie-platformy-oburzonych-w-gdansk,6960096528>; II Kongres Niepokonanych, Warszawa 13.05.2014 r., <https://www.google.pl/search?q=pałac+kultury+nepokonani+2012&client=firefox-b-ab&dcr=0&tbm=isch&tbo=u&source>.

⁵ I Kongres Niepokonanych, Warszawa, 31.05.2012 r., <http://www.pomocpodatnikom.pl/problem/kongres-niepokonanych-2012-administracja-i-sadowni-ctwo-zmora-przedsiębiorcow/80/>.

obywateli. Pragniemy realizacji art. 45 Konstytucji RP – prawa do sprawiedliwego, jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

3. Konferencje w Sejmie

Autorzy, Jerzy Jachnik i Janusz Sanocki, jako posłowie weszli w skład Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, a także zaraz na początku kadencji (20.11.2015 r.), widząc potrzebę zmian w sądownictwie, zainicjowali powstanie Poselskiego Zespołu na rzecz Nowej Konstytucji.

Jednym z głównych tematów pracy Poselskiego Zespołu miało być wypracowanie propozycji zmian ustrojowych w sądach i prokuraturze. Żeby jednak owe propozycje nie były jedynie wynikiem studyjnych prac naukowców, prawników czy polityków, inicjatorzy postanowili odwołać się do opinii osób poszkodowanych. W tym celu zorganizowali w Sejmie dwie ogólnopolskie konferencje osób poszkodowanych przez wymiar sprawiedliwości. Pierwsza konferencja odbyła się 16.01.2016 r. Do Sali Kolumnowej Sejmu przybyło z całej Polski ponad 500 osób. Efektem konferencji było wydanie „Raportu nr 1”⁶, zawierającego opis 56 najbardziej drastycznych przypadków sądowego i prokuratorskiego bezprawia – łamania procedury, arbitralnego pomijania dowodów, łamania prawa, przewlekłości postępowań, jawnej stronniczości funkcjonariuszy państwowych.

Zgłoszeń, jakie przysłały zostały przez poszkodowanych z całej Polski, było znacznie więcej, organizatorzy wybrali jednak tylko przypadki niepodważalne i oczywiste, ponieważ „Raport” zawiera nazwiska sędziów i prokuratorów odpowiedzialnych za opisane przykłady bezprawia.

Efektem pierwszej konferencji było również opracowanie ankiety konstytucyjnej dotyczącej proponowanych zmian w zakresie wymiaru sprawiedliwości. Ankieta zawierała 14 pytań na temat ustroju sądów. Wypełniło ją i nadeszło do organizatorów – Poselskiego Zespołu na rzecz Nowej Konstytucji 1376 osób.

Na podstawie wyników ankiety Poselski Zespół przyjął wstępny projekt ustawy o ustroju sądów powszechnych, który został przedstawiony w „Raportie nr 2”⁷, przygotowanym dla poszkodowanych na II Konferencję, jaka została zorganizowana w Sejmie 25.06.2016 r. Tym razem frekwencja była jeszcze większa – w Sali Kolumnowej Sejmu pojawiło się ponad 700 osób poszkodowanych z całej Polski. Oprócz omówienia wyników ankiety ustrojowej i projektu ustawy o ustroju sądów „Raport nr 2” Poselskiego Zespołu na rzecz Nowej Konstytucji zawierał opis kolejnych 37 drastycznych przykładów sądowo-prokuratorskiego bezprawia i krzywd obywateli.

4. Jakich sądów chcą Polacy?

Postulaty ustrojowe zasad, na jakich powinna się opierać prawdziwa reforma polskiego wymiaru sprawiedliwości, wypracowane w środowisku osób poszkodowanych przez sądy i prokuratury, przedstawiono poniżej. Zawierają one propozycje różnych poziomów ustrojowych – od przywrócenia poszanowania dla fundamentalnych zasad konstytucyjnych (art. 4 Konstytucji RP) po propozycje zmian proceduralnych. Lista propozycji zawiera 13 punktów.

4.1. Przywrócić w sądownictwie

art. 4 Konstytucji RP

Polski wymiar sprawiedliwości dotknięty jest – naszym zdaniem – głębokim kryzysem

⁶ Raport nr 1 Poselskiego Zespołu na rzecz Nowej Konstytucji, Warszawa, 16.01.2016 r., <http://no-wakonstytucja.org.pl/dokumenty/>.

⁷ Raport nr 2 Poselskiego Zespołu na rzecz Nowej Konstytucji, Warszawa, 25.06.2016 r., <http://no-wakonstytucja.org.pl/dokumenty/>.

strukturalnym, ustrojowym. Przede wszystkim należy wskazać na pogwałcenie w konstrukcji ustrojowej sądownictwa zasady suwerenności Narodu wyrażonej w art. 4 Konstytucji RP, który stwierdza, że władzę zwierzchnią sprawuje Naród albo za pomocą swoich przedstawicieli, albo bezpośrednio. W konstrukcji polskiego sądownictwa zasada ta została złamana. Sędziowie nie są bowiem wybierani przez obywateli ani bezpośrednio, ani pośrednio. Takie rozwiązanie prowadzi do zaniku jakiegokolwiek zewnętrznej kontroli nad działalnością sędziów.

Tymczasem środowiska opozycji skupione wokół Platformy Obywatelskiej i Nowoczesnej zarówno w Sejmie, jak i w publicznych wystąpieniach prezentują pogląd, że jedynym problemem polskiego wymiaru sprawiedliwości jest przewlekłość postępowań. Jako receptę podają zwiększenie zatrudnienia asystentów i wprowadzenie drobnych zmian proceduralnych. Nie można się z taką diagnozą zgodzić.

Z kolei strona rządowa w swych propozycjach zadowala się próbami przejęcia kontroli bezpośredniej nad obecnymi – wadliwie naszym zdaniem skonstruowanymi – instytucjami. Rozwiązania te – z niewielkimi wyjątkami – nie mogą rościć sobie prawa do określenia „reformy sądownictwa”. Nie każda zmiana jest bowiem „reformą”.

Postulujemy zatem dokonywanie wyboru kandydatów na sędziów przez obywateli w trybie wyborów pośrednich. Wyboru kandydatów dokonywałyby Wojewódzkie Rady Sądownictwa powoływane w trybie wyborów bezpośrednich przez obywateli. Tak wyłonieni kandydaci przedstawiani byłiby następnie Krajowej Radzie Sądownictwa, która dokonywałaby oceny merytorycznej kandydata i – po akceptacji – przedstawiała jego kandydaturę Prezydentowi.

Wojewódzkie Rady Sądownictwa pełniłyby także funkcje kontrolne wobec sędziów. Wydaje się nam konieczne wprowadzenie do kontroli dyscyplinarnej czynnika społecznego.

4.2. Sędziowie pokoju

Powszechna jest świadomość nadmiernego obciążenia sądów powszechnych sprawami różnej wagi, co jest jedną z przyczyn przewlekłości postępowań. Postuluje się od lat zmniejszenie kognicji sądów rejonowych i przekazanie spraw drobnych (wykroczeniowych) sędziom pokoju. Zdecydowanie popieramy ten postulat. Instytucja sędziego pokoju została ujęta w projekcie ustawy o sądach powszechnych przyjętym przez Poselski Zespół na rzecz Nowej Konstytucji.

4.3. Czynniki społeczny. Ławy przysięgłych

Konieczne – naszym zdaniem – jest zwiększenie jawności i udziału czynnika społecznego zgodnie z art. 182 Konstytucji RP poprzez wprowadzenie do polskiego sądu ław przysięgłych złożonych z ławników pochodzących z powszechnego wyboru.

Uważamy także, że nie ma przeszkód do wprowadzenia wyborów powszechnych 15 sędziów – członków Krajowej Rady Sądownictwa.

Opowiadamy się za pełnym dopuszczeniem udziału organizacji pozarządowych na równych zasadach w sprawach karnych, cywilnych i administracyjnych – bez obecnych ograniczeń ustawowych dla różnych spraw, np. art. 90 Kodeksu postępowania karnego⁸ i 61 Kodeksu postępowania cywilnego⁹.

4.4. Jawność

Od lat domagamy się powszechnego nagrywania postępowań przygotowawczych w prokuraturze, sądach karnych, cywilnych i administracyjnych, które to nagrania pełniłyby przynajmniej funkcję kontrolną protokołu. Postulujemy wprowadzenie jawności nie tylko

⁸ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904) – dalej k.p.k.

⁹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.).

rozpraw sądowych, lecz także posiedzeń, a także pełną jawność przy zgłaszaniu nominacji i awansów sędziów wszystkich instancji wraz z liczbą wydanych wyroków, uchylonych wyroków, skarg do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i skarg obywateli, a następnie transmitowanego przez internet posiedzenia Krajowej Rady Sądownictwa rozpatrującego nominację.

4.5. Wprowadzenie rozpoznawania spraw dzień po dniu

Dzisiaj sędzia czy prokurator prowadzi na wet kilkaset spraw równocześnie. Taki system pracy sądów jest oczywistą przyczyną przewleklności, a także oznacza w praktyce, że sędzia może nie znać akt sprawy. Często nie wie nawet, jakie w aktach sprawy są dowody z dokumentów. Z tego względu najchętniej przesłuchuje świadków, pozorując czynności, po czym po kilku miesiącach i tak zeznań tych nie pamięta. Z powodu nadmiaru spraw sędzia ustala termin wydania orzeczenia w zależności od tego, ile ma terminowych uzasadnień. To jedna z przyczyn wieloletniego prowadzenia spraw.

W naszej ocenie przyjęcie trybu prowadzenia procesu „dzień po dniu” usunęłoby wiele mankamentów polskiego wymiaru sprawiedliwości i poprawiło jakość orzecznictwa. Tryb „dzień po dniu” oznaczałby prowadzenie niewielu spraw, szybkie ich rozpoznawanie, a dopiero po ich zakończeniu rozpoczynanie następnych. Takie prowadzenie spraw byłoby także korzystne dla stron procesowych.

Obecnie procedura nie zabrania takiego prowadzenia procesu, jednak ze względu na statystyki dotyczące liczby spraw, a także – jak można sądzić – bezwładność systemu i brak zewnętrznych bodźców motywujących system procesu „dzień po dniu” nie jest wprowadzany.

4.6. Sędzia – korona zawodów

Uważamy, że funkcja (zawód) sędziego powinna (powinien) być koroną zawodów

prawniczych i wskazujemy, iż jedną z głównych przyczyn niesprawności w polskim wymiarze sprawiedliwości jest fakt, że sędziami zostają ludzie bez odpowiedniego doświadczenia życiowego. Zdecydowana większość sędziów zaczęła orzekać (jako asesory) w wieku 27–29 lat, tuż po studiach i aplikacji. W ten sposób ich doświadczenie życiowe zostało ograniczone jedynie do sali sądowej. Bardzo często ten oczywisty brak doświadczenia w rażąco sposób odbija się na orzecznictwie.

Postulujemy zatem przyjęcie kardynalnej zasady, że funkcja sędziego ma być ukoronowaniem kariery zawodowej prawnika, a zatem postulujemy likwidację Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury i dotychczasowego systemu dostępu do stanowiska sędziego.

Postulujemy także, by kandydatów na sędziów wybierali obywatele (pośrednio lub bezpośrednio) spośród osób o odpowiednich kwalifikacjach i odpowiednio długim stażu w innym zawodzie prawniczym. Absolutnie niezbędne do pełnienia funkcji sędziego są bowiem – oprócz fachowej wiedzy prawniczej – także walory osobowości kandydata. A te mogą być oceniane tylko przez czynnik zewnętrzny. Konstytucja RP w art. 4 wskazuje wyraźnie, że czynnikiem tym mają być obywatele czyli Naród.

4.7. Badania psychiatryczne sędziów i prokuratorów

Konieczne jest podjęcie ustawowych zmian umożliwiających okresowe badania psychologiczno-psychiatryczne, np. raz na 5 lat wszystkich funkcjonariuszy publicznych, w tym sędziów i prokuratorów. Jak podaje Rzecznik Praw Obywatelskich¹⁰, aż 8 mln dorosłych obywateli Polski (22% populacji) cierpi na różnego rodzaju problemy i zaburzenia psychiczne. Według RPO rozwód, stresująca praca, choroba, nałogi – to wszystko może być przyczyną załamania psychicznego, którego

¹⁰ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/konferencja-prasowa-w-biurze-rpo-4-maja-g-1200>.

może doświadczyć każdy z nas. Wymienione przyczyny (m.in. stresująca praca) dotyczą również prokuratorów i sędziów. Utrzymywanie sytuacji, w której sędzia od momentu nominacji aż do stanu spoczynku (70 lat) nie jest badany, jest niedopuszczalne i wymaga natychmiastowych zmian.

4.8. Skarga nadzwyczajna

Popieramy propozycję Prezydenta wprowadzenia instytucji skargi nadzwyczajnej. Mamy świadomość wszystkich zagrożeń dla jej właściwego funkcjonowania, jednak w sytuacji kiedy tysiące osób zostało skazanych w jawnie niesprawiedliwych, prowadzonych w skandaliczny sposób procesach karnych lub okradzionych w procesach cywilnych czy administracyjnych, umożliwienie takiej drogi do przywrócenia sprawiedliwości jest – naszym zdaniem – konieczne.

Nie można się bowiem zgodzić, by w demokratycznym państwie prawnym w obiegu były jawnie niesprawiedliwe wyroki. Stanowisko nasze potwierdza wiele faktów, w tym np. zupełnie bezprawne wyroki, ujawnione w toku działalności nadzwyczajnej komisji do spraw reprivatyzacji w Warszawie, czy liczne wyroki polskich sądów uznane za bezprawne przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) w Strasburgu. Trzeba też stwierdzić, że wiele bezprawnych wyroków nie może być wniesionych do ETPC z powodów formalnych.

Uważamy jednocześnie, że fakt uznania wyroku za bezprawny – czy to w trybie przysiężnej skargi nadzwyczajnej czy też przez ETPC powinien skutkować postępowaniem dyscyplinarnym wobec sędziów, którzy taki wyrok wydali i zatwierdzili.

4.9. Subsydiarny akt oskarżenia

W sprawach karnych konieczne jest dalsze uproszczenie i przyspieszenie możliwości składania subsydiarnych aktów oskarżenia (art. 55 k.p.k.), natychmiast po pierwszym

umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania karnego przez prokuraturę. Co prawda nowelą Kodeksu postępowania karnego z 29.03.2007 r.¹¹ wprowadzono zmiany w Kodeksie postępowania karnego, zgodnie z którymi na postanowienie prokuratury o umorzeniu śledztwa lub jego odmowie służy zażalenie do sądu zamiast do prokuratury okręgowej (art. 306 w zw. z art. 465 k.p.k.), to jednak nadal przepis ten umożliwia prokuratorom i sądom przeciąganie spraw.

Niestety przez lata obowiązywania tego przepisu żaden z sądów nie zauważył, że regulacja ta jest niezgodna z art. 176 pkt 1 Konstytucji RP, ponieważ wyklucza dwuinstancyjność postępowania sądowego. W ten sposób w demokratycznym państwie od 12.07.2007 r. dochodzi do rażącego łamania Konstytucji RP, a sam przepis nazbyt często służy do prawomocnego umarzania postępowań przez prokuraturę i sprawowania fikcyjnej kontroli sądowej, bowiem nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich lub Prokuratora Generalnego nie jest prawie nigdy stosowany.

Statystyki informują, że kilkaset tysięcy spraw rocznie umarzane jest przez prokuraturę. Aż w 99% przypadków pokrzywdzeni składają zażalenia, a sądy utrzymują w mocy postanowienia prokuratorów, wklejając mechanicznie uzasadnienie prokuratora. W rzeczywistości więc o oskarżeniu lub umorzeniu sprawy decyduje jednoosobowo prokurator.

Proponujemy zatem przyznanie obywatelowi możliwości natychmiastowego złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia, jeśli nie zgadza się on z umorzeniem lub odmową wszczęcia postępowania karnego (art. 55 k.p.k.). W ten sposób postępowanie sądowe będzie mogło być dwuinstancyjne i zgodne z art. 176 pkt 1 Konstytucji RP. Kolejną zaletą takiego rozwiązania będzie odciążenie sądów

¹¹ Ustawa z 29.03.2007 r. o zmianie ustawy o prokuraturze, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 432).

od przepisywania i wydawania wątpliwych merytorycznie, prawomocnych postanowień o utrzymaniu w mocy decyzji prokuratora. Taka zmiana treści art. 55 k.p.k. ma także kolejną zaletę, umożliwi bowiem rzeczywistą kontrolę sądową prokuratorskich umorzeń. Jeśli bowiem prokurator odmówi wszczęcia śledztwa, a później pokrzywdzony uzyska prawomocny wyrok karny, to będzie oczywiste, że prokurator działał niewłaściwie. Sąd miał-by obowiązek z urzędu zgłaszać takie przypadki do Prokuratora Regionalnego. Tym samym umarżający wcześniej niesłusznie sprawę prokurator byłby pod rzeczywistą kontrolą sądu i swojego przełożonego i w takich przypadkach powinien ponieść karę zgodnie z ustawą o prokuraturze.

4.10. Koszty sądowe

Konieczne jest zmniejszenie opłat sądowych – szczególnie w sprawach cywilnych. Nasze sądy należą do najdroższych w Europie – mimo że wśród europejskich państw jesteśmy jednymi z najbiedniejszych.

Według organizacji pozarządowych wysokie opłaty sądowe w Polsce utrudniają walkę o sprawiedliwość i blokują równy dostęp obywateli do sądu. W sprawach cywilnych, gdy chcemy walczyć o miedzę, zwrot kamienicy, odszkodowanie za wypadek, wadliwy towar, zwrot długu czy o pieniądze z niezapłaconej faktury, to musimy zapłacić wpisowe, najczęściej w wysokości pięciu procent żądanej sumy. Maksymalnie wpisowe może sięgać nawet 100 tysięcy złotych. Często nawet w niezbyt skomplikowanych sprawach trzeba opłacić także koszty biegłego – przeciętnie kilka tysięcy złotych. Osobno płacimy także za każde zażalenie. Kolejne opłaty to apelacja, skarga kasacyjna czy skarga o wznowienie postępowania – pomimo że jest to najczęściej jedna do dwóch rozpraw.

Suma opłat sądowych w prostych sprawach cywilnych to często minimum kilkadziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach gospodarczych są to kwoty znacznie wyższe

i niemające nic wspólnego ze stopniem skomplikowania sprawy.

4.11. Wyłączenie sądu

Konieczna jest likwidacja zupełnie nieprzystającego do rzeczywistości prawa do wyłączenia sądu. Obecna konieczność składania osobnych wniosków w stosunku do każdego sędziego powoduje, że prawo przeniesienia sprawy do innego sądu jest czysto teoretyczne.

4.12. Prawdziwy system skargowy

W Polsce niezbędne jest wprowadzenie realnego systemu skargowego. Należy wprowadzić odrębne i wyłączone ze struktur sądów sądownictwo dyscyplinarne dla sędziów. Analogiczne rozwiązania proponujemy dla prokuratury.

4.13. Sądy i prokuratury – powiatowe i wojewódzkie

Uważamy, że powinno się dostosować strukturę sądów i prokuratur do podziału administracyjnego kraju i wprowadzić zamiast sądów rejonowych – sądy powiatowe, a zamiast okręgowych – wojewódzkie. Podobnie należy uczynić z prokuraturą. Obecna odrębność nomenklatury i podziału jest jakimś dziwactwem ustrojowym.

5. Zakończenie

Debata o naprawie polskiego wymiaru sprawiedliwości, wraz z propozycjami Ministra Sprawiedliwości i po złożeniu przez Prezydenta weta do ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa i Sądzie Najwyższym – naszym zdaniem – dopiero się rozpoczyna. Ustawy do tej pory przyjęte przez Sejm obecnej kadencji niestety mają charakter rozwiązań cząstkowych, nie zostały osadzone na fundamencie zasad ogólnych, nie zostały też (łącznie z propozycjami Ministra i Prezydenta) poprzedzone zasięgnięciem opinii

obywateli, a jedynie dopasowane indukcyjnie do interesów politycznych obecnego układu parlamentarnego. Trzeba wszak przyznać, że propozycje Prezydenta zawierają kilka korzystnych dla obywateli i proponowanych od dawna przez środowiska osób poszkodowanych – rozwiązań, jak choćby instytucja skargi nadzwyczajnej.

To jednak rozwiązanie częściowe, które – dając możliwość osobom poszkodowanym naprawienia niesprawiedliwości sprzed lat – nie usuwa przyczyn patologii, czyli mankamentów ustrojowych całego systemu wymiaru

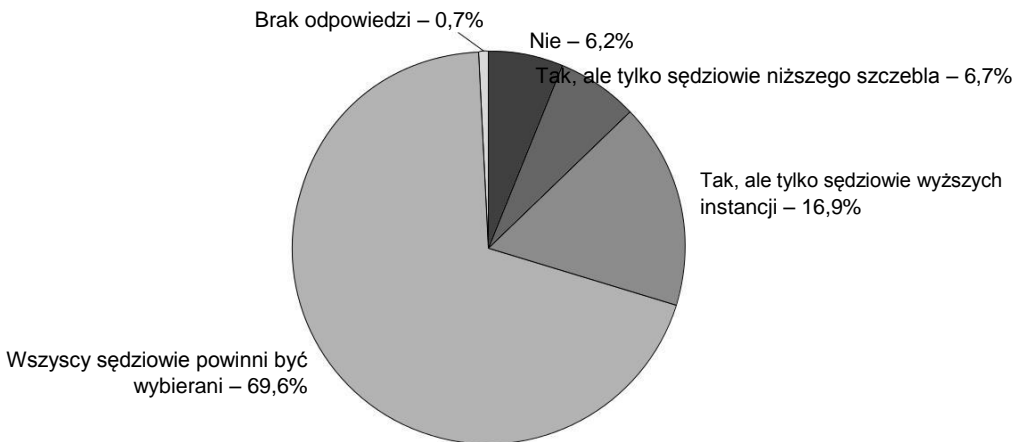
sprawiedliwości. Naszym zdaniem konieczna jest szeroka, obywatelska, ponadpartyjna debata na temat tego, jakich sądów i jakiej prokuratury chcą Polacy?

W niniejszym artykule przedstawiono propozycje do tej pory wypracowane przez środowiska osób poszkodowanych przez wymiar sprawiedliwości, skupionych w stowarzyszeniach działających w różnych częściach Polski. Jednak trwała i skuteczna reforma wymaga szerokiej i pogłębionej debaty na ten temat, a środowiska osób poszkodowanych deklarują swój udział w takiej dyskusji.

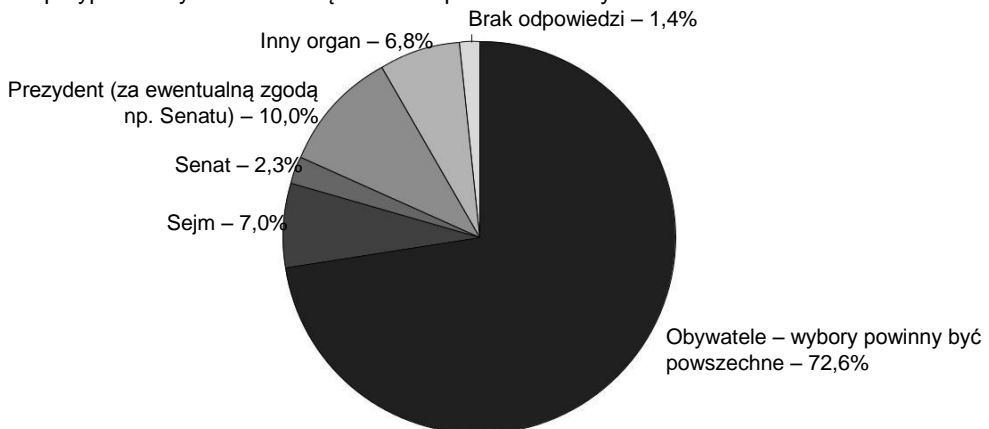
Poselski Zespół na rzecz Nowej Konstytucji, Ankieta konstytucyjna, luty 2016 r.

Liczba respondentów: 1376 osób

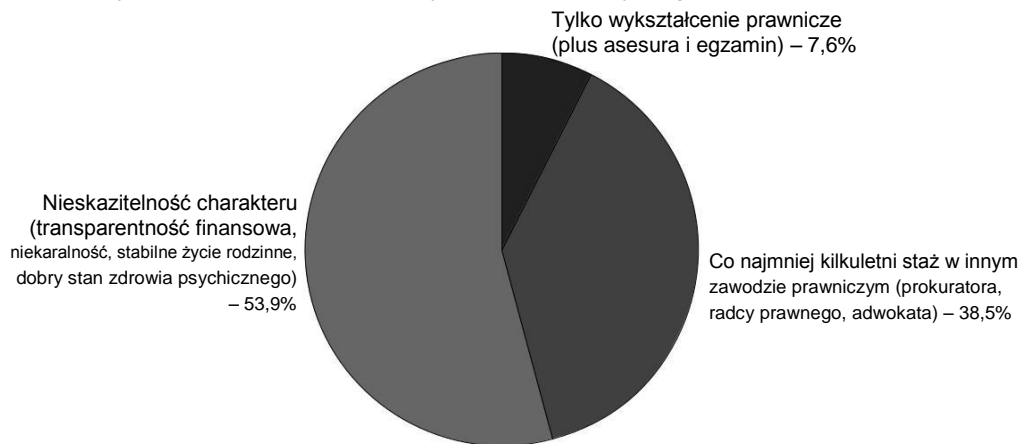
1. Czy sędziowie powinni być wybierani?

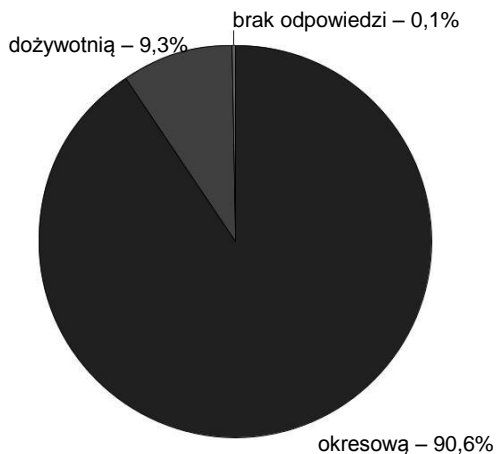
2. W przypadku wybieralności sędziów kto powinien ich wybierać?

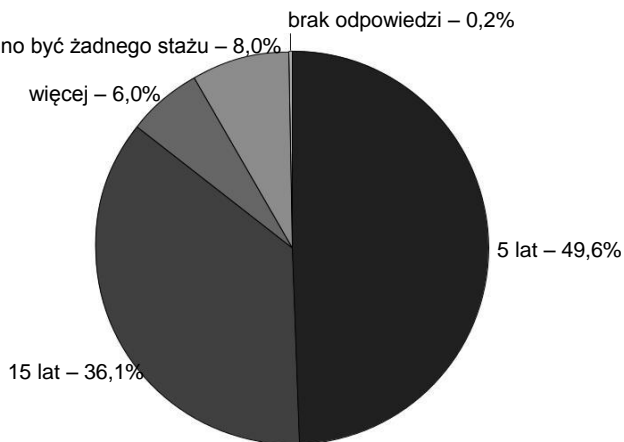
3. Jakie kryteria powinien spełniać kandydat do zawodu sędziego?

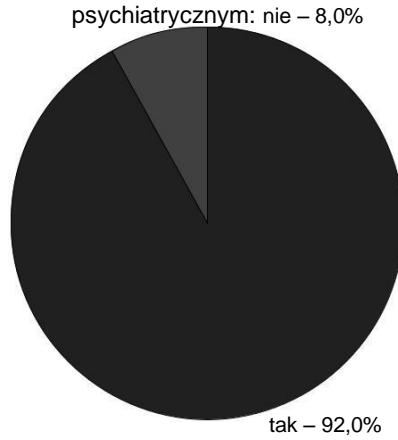
4. Czy sędzia powinien mieć nominację:

5. Staż w zawodzie prawniczym dla kandydata na sędziego powinien wynosić:

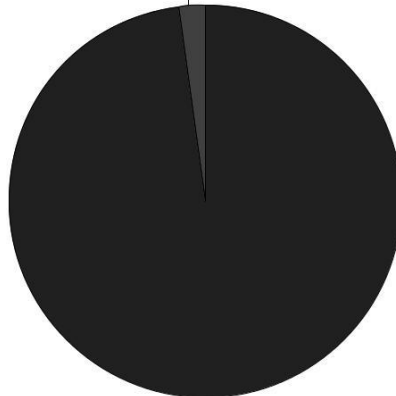

6. Czy sędzia powinien być poddawany okresowym badaniom psychologiczno-

7. Czy sędzia, któremu udowodniono wydawanie bezprawnych, uchylanych, nieprawidłowych wyroków, powinien zostać usunięty ze stanowiska?

Nie, sędzia jest nieusuwalny – 2,1%

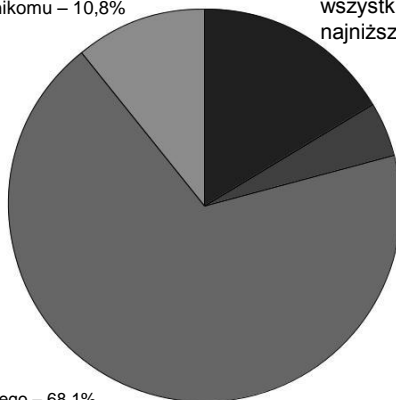
Tak, po dokładnym zbadaniu sprawy przez odpowiedni organ – 97,9%

8. Nieusuwalność sędziego powinna przysługiwać:

nikomu – 10,8%

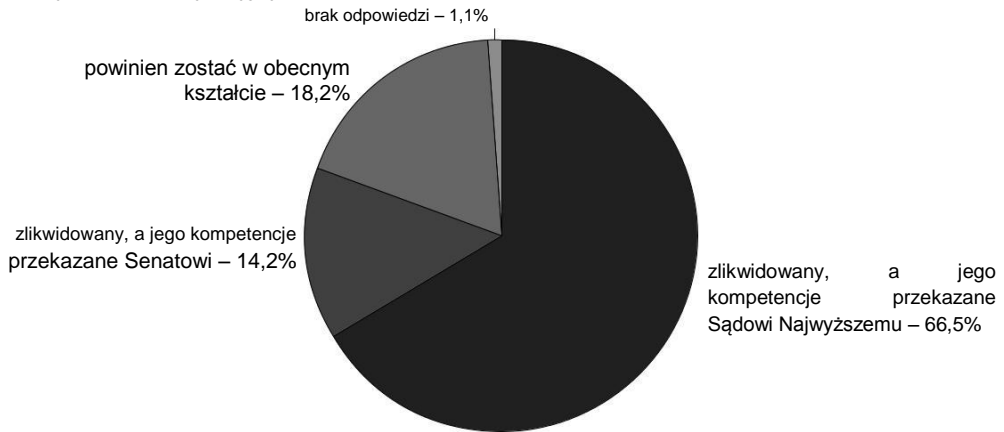
wszystkim sędziom od najniższego szczebla – 16,4%

sędziom od szczebla sądu apelacyjnego – 4,7%

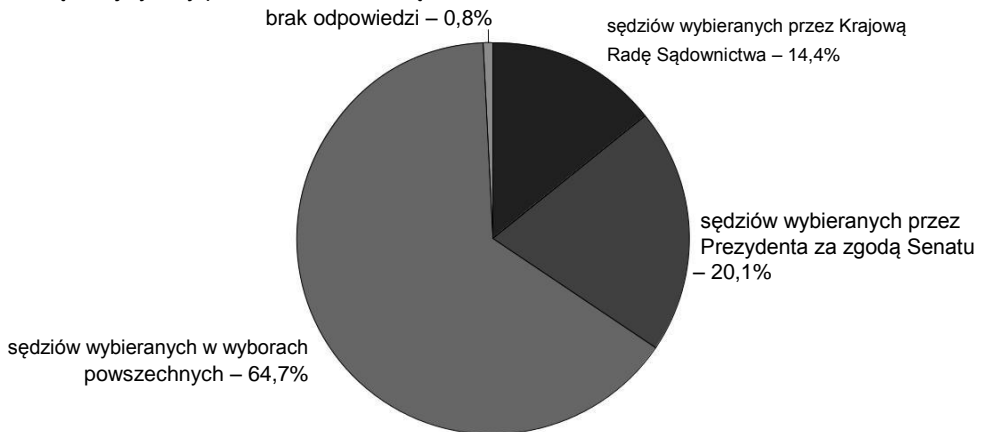

tylko sędziom Sądu Najwyższego – 68,1%

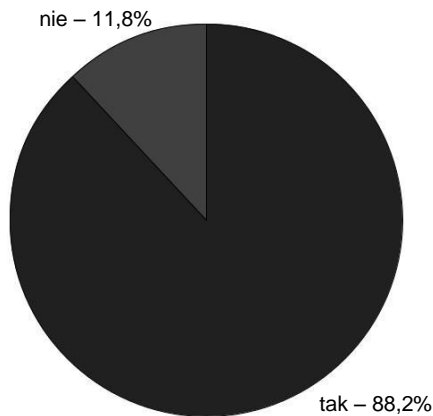
9. Trybunał Konstytucyjny powinien zostać:

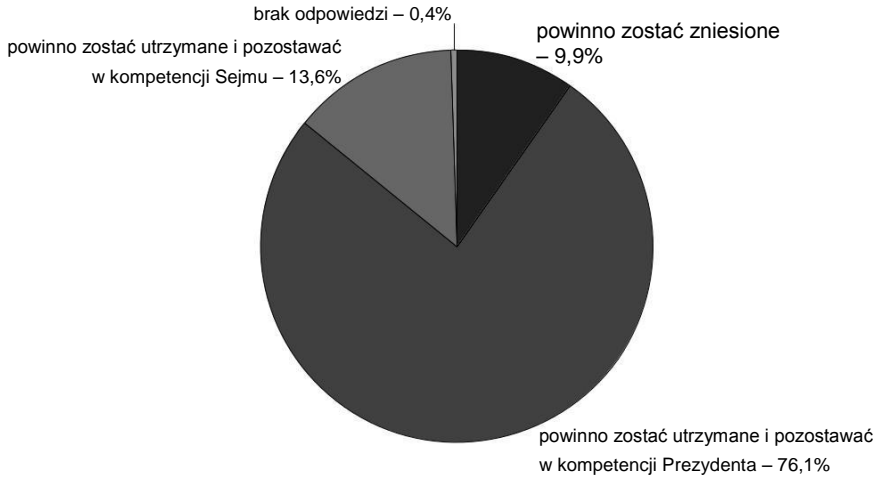
10. Sąd Najwyższy powinien składać się:

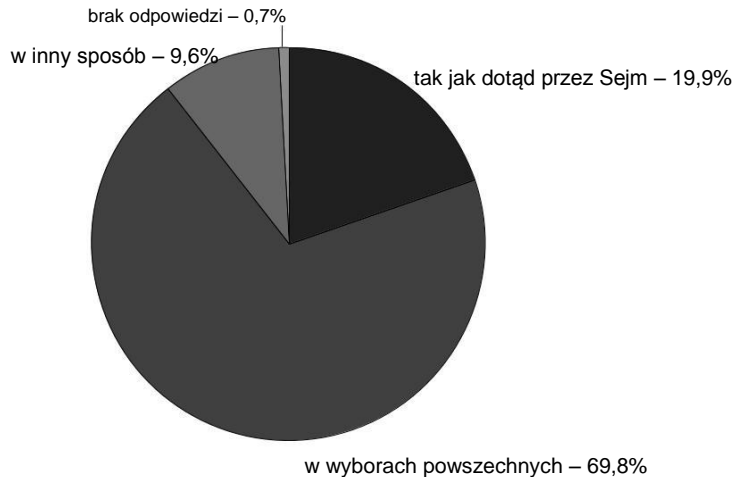
11. Czy do polskiego procesu powinna być wprowadzona ława przysięgłych, złożona ze zwykłych obywateli, spełniających warunki niekaralności i dobrej opinii, która orzekałaby o winie?

12. Prawo łaski:

13. Czy Rzecznik Praw Obywatelskich powinien być wybierany:

Jerzy Jachnik

Autor jest posłem na Sejm obecnej kadencji (Klub Kukiz'15), członkiem Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, wieloletnim przewodniczącym Stowarzyszenia „Przeciw Bezprawiu Sądów i Prokuratur” z siedzibą w Bielsku-Białej.

Janusz Sanocki

Autor jest posłem na Sejm obecnej kadencji (poseł niezrzeszony), członkiem Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Komisji Ustawodawczej, założycielem polskiego Stowarzyszenia „Obywatele Przeciw Bezprawiu”.

